

Advies over het actieplan gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed en Sven Gatz, Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel op 15 juli 2016

Uitgebracht door de Algemene Raad op 29 september 2016 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: werkgroep Gecoördineerd vrijwilligersbeleid op 16 september 2016 onder voorzitterschap van Els Vanvolsem

Dossierbeheerder(s): Katrien Persoons

1 Situering

De Vlaamse Regering keurde op 8 juli 2016 een actieplan goed voor een gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid. Dat is een concretisering van de conceptnota die de Vlaamse Regering uitbracht op 26 februari 2016.¹ Het actieplan werkt op drie inhoudelijke assen: (1) wetgeving en statuut, (2) informatie en ondersteuning, (3) overregulering.

De Vlor focust op de grote lijnen van het actieplan en de strategische opties van de visie. De raad schuift specifieke kenmerken van vrijwilligerswerk in onderwijs naar voren en formuleert een aantal prioriteiten en aandachtspunten voor het verdere traject.

2 Vrijwilligers in onderwijs: grote verscheidenheid

In onderwijs zijn heel wat vrijwilligers actief. Uit de studie van de Koning Boudewijnstichting blijkt dat het een van de sectoren is waarbinnen de meeste vrijwilligers actief zijn: 196 000 personen in België of één vrijwilliger op zes (16,8 %).² Voor Vlaanderen gaat het om 132 099 personen (17,5 %). Het actieplan speelt dan ook in op een brede praktijk in onderwijs.

Deze groep vrijwilligers is erg divers. Die sterke variatie wordt niet alleen bepaald door de verschillende onderwijsniveaus waarin de vrijwilligers actief zijn (basisonderwijs, secundair onderwijs, hoger onderwijs, volwassenenonderwijs en deeltijds kunstonderwijs), maar ook door het profiel en de verantwoordelijkheden die zij opnemen. Zonder exhaustief te zijn, zijn de vrijwilligers actief in schoolbesturen, ouderwerkingen, participatieorganen en -commissies, buitenschoolse kinderopvang (m.i.v. de middagpauze), huiswerkbegeleiding, of als zwem-, kook- en leesouders. Ook studenten engageren zich als vrijwilligers: denk aan vrijwillige stages, de begeleiding van internationale studenten en tutoringprojecten waarbij studenten kinderen uit kansarme of kwetsbare gezinnen begeleiden bij hun huiswerk. Vrijwilligerswerk in onderwijs gebeurt niet enkel binnen de muren van de onderwijsinstelling, maar ook daarbuiten en in samenwerking met andere sectoren (denk bijv. aan de brede school).

Het actieplan is transversaal opgevat, maar de eigenheid van elke sector en de diversiteit binnen elke sector vormt een belangrijk aandachtspunt in het verdere traject. De Vlor is dan ook tevreden met de adviesvraag en de oprichting van een aantal overlegstructuren die de implementatie van het actieplan mee zullen ondersteunen.

3 Specifieke meerwaarde op maatschappelijk vlak

In de visie bij het actieplan wordt de meerwaarde van vrijwilligerswerk omschreven op verschillende niveaus en vlakken, zoals op sociaal vlak en op het vlak van het persoonlijk welzijn. Deze omschrijvingen zijn herkenbaar voor het vrijwilligerswerk in onderwijs.

De Vlor benadrukt de specifieke meerwaarde van het vrijwilligerswerk in onderwijs voor de maatschappij. Deze maatschappelijke meerwaarde situeert zich op het niveau van de vrijwilligers

¹ Vlaamse Regering (2016). [Conceptnota Vlaams vrijwilligersbeleid](#).

² Koning Boudewijnstichting (2015). [Het vrijwilligerswerk in België. Kerncijfers](#).

zelf, maar is ook terug te vinden bij de ontvangers (bijvoorbeeld leerlingen) en de aanbieders (de school/het centrum/de academie/...). Het opnemen van vrijwilligerswerk verbreedt het netwerk van de betrokkenen en kan voor hen een hefboom zijn tot emancipatie. Zo levert vrijwilligerswerk een bijdrage aan het creëren van gelijke kansen in onderwijs. Voor de onderwijsinstelling creëert de betrokkenheid van vrijwilligers een dynamiek die bijdraagt tot een brede maatschappelijke gedragenheid van het onderwijsgebeuren.

4 Naar een transversaal beleid?

De algemene probleemstelling waarvan het actieplan vertrekt, is duidelijk en herkenbaar: het huidige vrijwilligersbeleid is versnipperd en de context van wetgeving en regelgeving is complex. Het feit dat binnen onderwijs een grote groep vrijwilligers na verloop van tijd wisselt,³ versterkt de behoefte aan een globale aanpak en een verbeterde omgeving en ondersteuning van het vrijwilligerswerk.

Een globale aanpak kan zorgen voor vereenvoudiging en bijdragen tot transparantie. Dit geldt in het bijzonder voor vrijwilligers die zich inzetten in verschillende organisaties, maar ook voor contexten waar over beleidsdomeinen heen gewerkt wordt en de grens tussen onderwijs en een ander domein (bijv. welzijn) niet steeds transparant en soms ook overlappend is.

Een transversale aanpak mag de bestaande praktijken echter niet complexer maken en de drempel niet verhogen voor zowel de vrijwilligers als de aanbieders. De Vlor vraagt om de toegankelijkheid en de laagdrempeligheid van vrijwilligerswerk als een belangrijk aandachtspunt te hanteren bij de verdere uitrol van het actieplan.

5 Visie op vrijwilligerswerk: essentiële elementen

De Vlaamse Regering wenst in te zetten op 6 strategische opties. Een van deze opties stelt een toename van het aantal vrijwilligers voorop. Dit kan voor de Vlor echter nooit een doel op zich zijn. Wel kan het de mogelijke uitkomst zijn van de voorgestelde acties.

In de visie op een Vlaams vrijwilligersbeleid zijn voor de Vlor volgende elementen essentieel:

- Het vrijwillige karakter van vrijwilligerswerk is cruciaal en vraagt om waakzaamheid.
- Betaald werk mag niet omgezet worden in vrijwilligerswerk, maar ook vrijwilligers mogen niet verplicht worden tot het werk dat aan professionelen toebehoort.
- Naast de meerwaarde en de dynamiek van het vrijwilligerswerk, moet ook de eigenheid van vrijwilligerswerk binnen elke sector bewaard blijven, ook al kunnen er dwarsverbanden zijn.

³ Uit de studie van de Koning Boudewijnstichting (2015, p. 61) blijkt dat binnen onderwijs vooral veel dertigers zich vrijwillig engageren. Mogelijk zijn dit vooral ouders met schoolgaande kinderen. Hun engagement hangt samen met de onderwijsloopbaan van hun kinderen.

6 Acties: prioriteiten en aandachtspunten

In het actieplan wordt gewerkt op drie niveaus: federaal, Vlaams en lokaal. Voor de afstemming met lokale besturen, die vaak een regierol opnemen inzake vrijwilligerswerk, vraagt de Vlor voldoende aandacht voor het dossier van de voor- en naschoolse kinderopvang waar eveneens betalende arbeid en vrijwilligerswerk samenkomen. De conceptnota 'Krachtlijnen voor de organisatie van opvang en vrije tijd van kinderen' geeft een regierol aan de gemeenten.⁴

De Vlor kan zich vinden in de acties die zich rond de drie inhoudelijke assen concentreren. Voor het vrijwilligerswerk in onderwijs schuift de raad voor elke as prioriteiten of specifieke aandachtspunten naar voren.

6.1 Wetgeving en statuut

De Vlor vraagt een vereenvoudiging van de regelgeving en het verder wegwerken van onduidelijkheden of moeilijkheden op vlak van interpretatie. Ook de bescherming van vrijwilligers is erg belangrijk. Elke vorm van vrijwillige inzet moet verzekerd zijn, ongeacht de aard van het vrijwilligerswerk. Door de grote verscheidenheid van vrijwilligerswerk in onderwijs is dit niet vanzelfsprekend.

Vrijwilligerswerk in onderwijs kent een continuüm van occasionele hulp tot een meer langdurig engagement. Niet elk van deze vrijwilligers heeft aandacht voor zaken die te maken hebben met de verzekering en de aansprakelijkheid, maar ook de school draagt hierin een verantwoordelijkheid. De raad merkt op dat de definitie van vrijwilligerswerk in de vrijwilligerswet niet elk soort vrijwilligerswerk in onderwijs incorporeert. Bijkomend zijn er structureel verschillende organisatiemodellen mogelijk voor de inzet van ouders als vrijwilligers: de ouderraad, het oudercomité als feitelijke vereniging en het oudercomité als vzw. Het feit dat het statuut van de ouderwerking bepalend is voor de manier waarop een ouder verzekerd is, leidt tot onduidelijkheden. Deze complexiteit kan voor ouders belemmerend werken om zich binnen een school te engageren. Daarnaast is er voor vrijwilligers in de schoolcontext ook de schoolpolis waar sommige vrijwilligers wel en andere vrijwilligers niet door verzekerd zijn. In het hoger onderwijs zijn veel studentenverenigingen actief met aparte statuten.

6.2 Informatie en ondersteuning

De Vlor is tevreden met de voorgestelde acties op vlak van informatie en ondersteuning. Het aanbod dat op die manier gecreëerd wordt, mag echter de drempel voor vrijwilligerswerk niet verhogen. Het is belangrijk om het spontane en vrijblijvende karakter van het vrijwilligerswerk te kunnen bewaren. Het opzetten van een lokaal ondersteuningsbeleid vrijwilligerswerk op basis van globale behoeftendetectie (actie 12) of een vorming en opleiding vrijwilligersbeleid en – management voor verantwoordelijken (actie 13), kan voor de Vlor nooit opgelegd worden.

Vrijwilligers hebben nood aan informatie die voldoende breed gaat: niet enkel informatie over de verzekering en de onkostenvergoeding, maar ook over bijvoorbeeld de discretieplicht wanneer vrijwilligers werken met kwetsbare groepen. Ook moet er aandacht uitgaan naar de fiscale

⁴ Vlaamse Regering (2016). [Conceptnota over de krachtlijnen voor een nieuwe organisatie voor de opvang en vrije tijd van kinderen](#).

regelgeving. Zeker ook jonge vrijwilligers (bijv. studenten) moeten voldoende geïnformeerd worden. Zij voelen zich vaak minder thuis in de regelgeving.

Het erkennen van competenties die vrijwilligers ontwikkelen via hun engagement (actie 11), kan een meerwaarde zijn in functie van zelfontplooiing en waardering, maar ook in functie van tewerkstelling en opleiding. Het kader waarbinnen dit gebeurt, moet echter stroken met het vrijwillige karakter van vrijwilligerswerk. Het competentie-instrument mag enkel een positief instrument zijn dat vrijwilligers toelaat hun competenties te valideren.

De Vlor is vragende partij om te werken met een centraal ombudspunt dat zich ten dienste stelt van alle sectoren en waar problemen gemeld kunnen worden. Deze functie kan opgenomen worden door het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk.

6.3 Overregulering

De Vlor waardeert de intentie om de drempels tot vrijwilligerswerk weg te nemen. Zo steunt de raad de actie om de meldingsplicht bij de RVA en Fedasil af te schaffen (actie 18). De raad pleit voor een brede toegankelijkheid van vrijwilligerswerk.

7 Monitoring

De Vlor dringt aan op een goede beleidsmatige opvolging zodanig dat de acties effectief ingebed worden, ook al zijn er geen extra middelen voor voorzien. In die monitoring moet aandacht zijn voor de eigenheid van vrijwilligerswerk in onderwijs.

8 Conclusie

Binnen onderwijs zijn heel wat vrijwilligers actief. Deze groep is zeer divers en de aard van het vrijwilligerswerk kan dan ook afgezet worden op een continuüm, gaande van bestuursfuncties tot het doen van kleine klusjes. De Vlor hecht veel belang aan de spontane inzet van deze vrijwilligers en is overtuigd van de grote meerwaarde hiervan voor alle betrokkenen: de aanbieders, de ontvangers en de vrijwilligers zelf. De Vlor staat positief tegenover het actieplan, maar vraagt om de toegankelijkheid en laagdrempeligheid van vrijwilligerswerk als een belangrijk aandachtspunt te hanteren bij de verdere uitrol van het actieplan. Het is ook essentieel dat betaald werk nooit omgezet kan worden in vrijwilligerswerk maar ook vrijwilligers mogen niet verplicht worden tot het werk dat aan professionelen toebehoort. De bescherming van de vrijwilligers, ongeacht de aard van hun engagement (occasioneel of langdurig), vormt een prioriteit.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Harry Martens
voorzitter